

IŠ J. JABLONSKIO RANKRAŠTINIO PALIKIMO

Parengė spaudai J. PALIONIS

Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto rankraštyne (sign. D 804, E 33, E 362, E 363, F 545, F 532) yra išlikę 39 Jono Jablonskio laišakai bei atvirukai, rašyti Kazimierui Būgai, Petruui Leonui, Juozui Tumui-Vaižgantui ir kitiems jo gyvenamojo meto žmonėms. Vienur tuose laiškuose paličiami atskiri lietuvių kalbos dalykai, kitur — įžymiosios lietuvių liaudies rašytojos Žemaitės raštų leidimo reikalai, vėl kitur — įvairūs jo paties ar jo pažįstamų gyvenimo momentai. Todėl visi tie laišakai turi tam tikrą istorinę vertę ir gali būti įdomūs ne tik lietuvių kalbos, literatūros, bet ir apskritai lietuvių tautos kultūros tyrinėtojams.

Iš VVU rankraštyno čia skelbiama 13 turinio atžvilgiu įdomesnių Jablonskio laiškų bei atvirukų, rašytų 1912—1920 m. laikotarpiu; jų tarpe 4 atvirukai (1, 2, 3, 4) K. Būgai, 2 laišakai (5, 6) P. Leonui, 4 laišakai (7, 8, 9, 10) J. Tumui-Vaižgantui ir 2 atvirukai (11, 12) bei vienas laiškas (13) A. Rucevičiui. Be to, pridėtas dar vienas 1892 m. lenkiškai rašytas laiškas (14) žymiam lenkų kalbininkui Jonui Karlovičiui, rastas LTSR Centriniam Valstybiniame archyve, Karlovičiaus fonde (Nr. 1135, apr. Nr. 10, byl. Nr. 97). Ne visuose iš šių laiškų bei atvirukų yra pažymėta jų parašymo vieta ir data. Tad šitokiais atsitikimais čia elgiamasi dvejopai: arba laužtiniuose skliausteliuose nurodoma iš siunčiamosios vietos pašto antspaudų iššifruota vieta ir data, arba išnašose nurodoma spėjamoji (apytikrė) laiško parašymo vieta ar data. Prie kiekvieno laiško bei atviruko dešinėje pusėje pažymimas taip pat archyvinio vieneto, kuriame yra skelbiamasis laiškas, signatūros Nr., o išnašose prie skelbiamų laiškų paeiškinami atskiri juose minimi faktai, kurie mūsų dienų skaitytojui gali būti nelabai gerai žinomi. Laiškai bei atvirukai pateikiami autentiškai: ištaisomos tik visiškai aiškios korektūros klaidos ir atstatoma pilna J. Jablonskio pavardės lytis ten, kur parašuose po laiškais ji sutrumpinta.

Atvirukai K. Būgai

(1)

D 804

Brolau! Iš akademijos gaudavau per dvejus metus po 1200 rb. Buvo tat „пособие“ ar „стипендия“, — tikrai nežinau. Tuos pinigus ėmė man duoti

akademija, kai nustojau vietas ir pasilikau be nieko. Kai vietą turėjau, už redakciją nieko neėmiau. Kitų pinigų už J. Žodyno¹ redakciją nėsu gavęs. Sveikam jie turėtų būtinau pakelti mokesnį. . . Aš sakau *kāpanotis, klāksa, tāško*. Vākstyti žinau tiktai iš Alsėdzių etc. kalbos (mano krašte to žodžio nėra); rašyti vākstyti nedrįsau žemaičių žodžio.

[Gardinas, 1913.III.8]

Tiek tuo tarpu *Jablonskis*

Въ С. Петербургъ
М. Дворянская, 7, кв. 33.
Г-ну Каз. Бургъ

(2)

D 804

Gerbiamasis! Jei nieko ypatinga neatsitiks, vieną mėnesį dirbsime vasarą Laižuvoje². Smulkmenos paaiškės vėliaus. Susirašysime.

Ar negalėtum Sveikas bent trumpu straipsneliu atsakyti į Druskiaus³ kalbos straipsnius? Turiu galvoje ypačiai „Draugijos“ N 74, kur jis kalba apie „rašytinę“ kalbą ir kitus tolygius dalykus. Mano atsakymas būtų jam tiktai autokrato **suvalkiečio** anarchisto žodelis. Jam turėtų atsakyti Kauno gubernijos Lietuvos „dauguomenės“ rimtas filologas.

[Gardinas, 1913.III.8]

Su pagarba

J. Jablonskis

Въ С. Петербургъ
М. Дворянская, 7, кв. 33.
Г-ну Каз. Бургъ

(3)

D 804

Brolau! Visų kalbininkų (Šl., Sm. ir mano) pirmuonys yra mergaitės. Taip, žinoma, turėjo būti ir Tamstos, tik karo metu ir tuojau po karo gimsta dažniau berniukai, ir todėl aš laukiau iš jūsų sūnaus (čia kalba savo darbo dar nepadirbęs,—apsirikau).—*Brafiŭt* pririša gyvuliui — ir kiailei ir šūn. *Kalbótyra* tiktų veikiau žodžiui „Sprachforscher“ išversti. *Sodiētis*, man rodos, yra Panevėžio apskrity; *kaimiečio, valstiečio* tikrai nėsu girdėjęs. „Parapijietį“ pati „Viltis“⁴ prasimanė. Aną kartą sakiau, kad Rg.⁵ saką *kapà, -pōs*. Būsiu, gal būt, apsirikęs: tikrai sako Naumiesity — „12 *kāpu*“. Pats sakau tikrai: *šāsparà, sāsparà, šāšlavos, -vū* (ar daug š-vū). Sakau „*pōpiezius*“. Ką reiškia: „jie mums karą *iškiřto* (intulerunt, indixerunt?)“? Parašyk „Vairui“⁶, ką reiškia žodis *vairas*. „Vadovas“⁷

¹ Čia kalbama apie Antano Juškos žodyną, kurį J. Jablonskis redagavo 1897—1906 m.

² Laižuvoje J. Jablonskis, kaip matyti iš čia paskelbtų jo laišku J. Tumui-Vaižgantui, 1913 m. vasarą ketino drauge su K. Būga rašyti lietuvių kalbos rašybos ir etimologijos vadovėlius (žr. 7 laišką), bet dėl pablogėjusios sveikatos savo ketinimo neįvykdė (žr. 8 laišką).

³ Druskiaus — klerikalo A. Jakšto-Dambrausko slapyvardis. Šiuo slapyvardžiu prisidengdamas, jis savo leistame „Draugijos“ žurnale ne kartą smarkiai buvo užsipuolęs J. Jablonskį už kalbos taisymus. 1913 m. 74 n-je A. Jakštas-Dambrauskas kiek įmanydamas smerkė J. Jablonskio teiktąjį terminą *rašomoji kalba* ir gyrė savo nevykėlį — *rašytinę kalbą*.

⁴ „Viltis“ — nacionalistinis (tautininkų) laikraštis, ėjęs 1907—1915 m.

⁵ Santrumpa Rg. čia žymimas J. Jablonskio tėviškės Rygiškių kaimo pavadinimas.

⁶ „Vairas“ — nacionalistinis (tautininkų) žurnalas, ėjęs 1914—1915 m.

⁷ „Vadovas“ — klerikalinis žurnalas, ėjęs 1908—1914 m.

Gerbanans' Jai. nako ypat-
ga neatitiks, veng. menes, dirbu-
me vasara, Laituvaje. Smultme-
nos paarškes nebans. Sutvraijtime

— " —

Ar negalētum šveķi lent
trumpu straipsniņu valodā?
i draustāas kalbos. Straipsnis?
Turin galvoje ypeērai "draugiņi"
N'jē, kur jio kalha apve "nāy-
tūz" kalba, ir kītas talgjas da-
lykus. Hens atsahmes būtu
jam tikai antokrelo su valkēcāo
anarchists kodēti. Jam turētis
atlokyti Kauno gabarņojis, "stāu-
guomenis" ^{rimtas} ^{lietuv.} ^{stāu-}
filozofis.
Su pageritēis
L. Šleblonhis

kviečia mus bendradarbiauti. Aš žadėjau kada-ne-kada vieną kitą „kalbos dalykėlių“ parašyti. Tuos dalykus ėmė dabar L-tis ten rašyti. Siunčiu ir korektūros lapą kartu.

[Veližas, 1915.I.20]

Jūsų *Jablonskis*

Въ г. Петроградъ
Забалканскій, 65, кв. г-на Йонкусъ
Г-ну Каз. Буга.

(4)

E 33

Brolau! Savo mokiniais ir šiaip jau voronežiečiais žodyno reikalui, kaip matai, dar nesinaudoju (į darbą dar neįsivarome). Tuo tarpu tebe tvarkau savo „žodyną“⁸ ir, kaip matai, ne viską laiku ką turėdamas Tau duodu. Toliau būsiu, gal būt, paslankesnis. Ar daug duosiu, ar maža, rašysiu vis apdraustais laiškais (man pačiam bus ramiau). Rašybą, kur ką tarne parašau ir kitur, taisyk saviškai (tiksliai dažnai nė nemoku išreikšti ko norėčiau). „*Knebùs* (kup. „*kniabùs*“) darbas“, bus, man rodos, „*кропотливая работа*“. Apie Murką⁹ kitų žinių dar neturiu. Ar ką Yčas rašė į Dvinską dėl jo,— irgi nežinau. Kito laiško iš M-kos dar neturiu. Kur dingo Vireliūnas¹⁰,— nežinau. Ar gali ką naudininko terminologijai duoti? Tavo „отчество“?

[Voronežas, 1915.X.21]

Jūsų *Jablonskis*

Въ Петроградъ
Введенская, 10, кв. 23
Г-ну Каз. Буга

Laiškai P. Leonui

(5)¹¹

E 363

Brolau! Pinigus Tau atsiųsiu kiek vėliaus, po 3—4 savaitių: po tiek laiko, man rodosi, prasigyvėsiu tiek, kad galėsiu išsiristi iš didžiųjų bėdų, kurias man yra padaręs mano iškėlimas iš Bresto (daug naujų išlaidų turėjau)¹², ir su Tavim atsilyginti. Taigi norėčiau, kad palūkėtum.

Tai vienas dalykas, del kurio šiandien rašau. Antras dalykas yra štai koks: Jau bus dveji metai, kaip surengti ir ištaisyti spaudai visi Žemaitės darbai: juos taisė pati autorė mano padedama. Šitas rinkinys (tuo tarpu rankraštis) daug kuo skiriasi nuo tų leidinių, kurie yra ligi šiol vienur — kitur pasirodę. Rinkinys, kai bus visas išspauzdintas, Žemaitę, mano nuomone, parodys ne tą, kurią galėjome žinoti iš atskirųjų jos, dažnai sudar-

⁸ Čia kalbama apie „Mūsų žodynelį“, kurį J. Jablonskis tuo metu rengė spaudai; žodynelis buvo išleistas 1918 m. Voroneže „Vargo mokyklos“ priedu.

⁹ Jonas Murka — daugelio pradžios mokykloms skirtų skaitymo knygelių autorius.

¹⁰ Antanas Vireliūnas (1887—1925) — kalbininkas, rašęs terminologijos ir šiaip įvairiais kalbos praktikos klausimais, kraštutinio purizmo šalininkas.

¹¹ Laiške data nepažymėta. Bet iš 1912. IX. 30 laiško turinio matyti, kad už pastarąjį rešytas kiek anksčiau tajs pat 1912 metais.

¹² J. Jablonskis iš Bresto, kur dirbo nuo 1908 m. rudens gimnazijos mokytoju, atsikėlė į Gardiną 1912 m.

kytų pačių leidėjų apsakymėlių. Žemaitės¹³ raštai bus beveik vienintelis naujosios mūsų literatūros įžymus darbas.

Tuos raštus¹⁴ buvo norėjęs leisti Amerikoje autorės sūnus. Jam — bus jau dveji metai — ir buvo nusiūsti tuo tikslu visi tie raštai. Jis ilgai nespauzdino, nors buvo apskelbęs tiems raštams jau ir prenumeratą.

Šią vasarą ėmiau ir patariau Žemaitėi atsiimti tuos raštus iš sūnaus. Jai sakiau, kad čia pat sudarysiu žmonių būrelį ar surasiu vieną leidėją tiems raštams išleisti. Už pirmąjį leidimą autorei reikės išmokėti **600 rb.** (po 50—25 rb. kas mėnuo — per vienus arba dvejus metus). Man už redakciją ir visą mano indėtąjį darbą (viskas sutvarkyta, surinkta, sutaisyta. .) buvo žadama skyrium šį-tą pamokėti. Pirmiaus buvo tariama, kad amerikiečiai (tikrai tariant, Žemaitės sūnus) duos 200—300 rublių.

Visas tų darbų rinkinys dabar, ar šiaip ar taip, yra jau Vilniuje, pas autorę, ir norima nuo Naujųjų Metų pradėti spauzdinti.

Autorė ir aš norėtuvu taip spauzdinti. Kas mėnuo eitų po knygele (vienas, du, tris apsakymėliai). Atskirosios knygelės būtų ir pardavinėjamos. Knygelių reikėtų leisti apie 4000—6000 egzempliorių. Spauzdinant knygeles būtų skyrium spauzdinami lapai ir visam tų darbų rinkiniui (spausuvei reikėtų tikrai lapų paginacija mainyti tam reikalui). Viso rinkinio (vienos knygos) — jame būtų visi apsakymėliai — būtų spauzdinama apie 1200—1500 egzempliorių. Knygelės galėtų eiti ir prenumeratos keliu; rinkinys būtų pardavinėjamas tikrai išėjus visoms knygelėms; pačios knygelės galėtų būti ir skyrium (tuoj pasirodžiusios) pardavinėjamos.

Kiek į tą leidimą reikėtų indėti kapitalo, sunku tuo tarpu pasakyti (2000—2500 rb.?). Vienu kartu viso to kapitalo, kaip supranti, išdėti nereikėtų.

Pirmasai leidimas bus leidėjų ar leidėjo nuosavybė. Ar nenorėtum būti, ar neišsigalėtum būti leidėju? Tavo būtų spaustuvės kaštai, honoraras Žemaitėi (600 rb) ir atlyginimas man už darbų sutvarkymą (perrašymą, surinkimą. .) ir redakciją. Pats aš norėčiau už visą savo darbą gauti tam tikrą dalį grynojo pelno (pusę to pelno?).

Zavadskis¹⁵, kiek žinau, sutiktų tomis sąlygomis leisti. Norėčiau betgi, kad tas leidimas pasiliktų mūsų rankose. Jei nesutiktum Tu (vienas ar su kuo susidėjęs) leisti, ieškosiu leidėjų Vilniuje. Pagalvok ir man parašyk. Galėčiau kurią dieną ir į Kauną atvažiuoti galutinai sutarti. . . Galima būtų spausdinti Prūsiose (gražiai atlieka ir nebrangiai darbą), Kaune arba Vilniuje.

Tavo Jonas

(6)

E 363

Brolau! Žemaitės darbų knygelių ir viso jų rinkinio parduodamąją kainą padės pats leidėjas: čia leidėjas turi — laisvės. Bet reikės, žinoma,

¹³ Išbraukta: darbai

¹⁴ Išbraukta: darbus.

¹⁵ Zavadskis — populiarus Vilniaus spaustuvininkas bei knygų leidėjas (privati Juoza-po Zavadskio vardo spaustuvė, išspausdinusi daug lietuviškų knygų, buvo įsteigta 1805 m. ir egzistavo ligi 1940 m.).

(Priglas. Apvogata mēsto suvst-
atā mēnagāi. k. 10-9)

Bonbau! Pringas ūan atvirktu kiek
nėbauis, po 3-4 savaičių po tiek laiko,
man rodoti, pratingusiu kiek, kad galėsiu
išvairuoti it dvalius, jež kėdys kurias man
yra padarėsi mano iškelimas it Bristol
(daug naujū išlaidū suvejanū, ir tu ūanm
atolyginti. Targu roneičiau, kad palikėtum.

Tai vėnas dalykas, del kurio ūan-
den račiau. Šitas dalykas yra ūtai koki:
Jau bus duoji metai karp turėngi is it-
kairių (^{paudai} vėri Lemartis darbai : juos tarti pati
autorei mano padėdama. Šitas vėrikony
(kuo larpū vėntreiči) daug tuo širiati nau
tu leidiniū kuris yra ligi šiol vėnu-
kėtik patirock. Rinkinyt, ku bus (^{vėtai} atpau-
zdintis, ^{šiamis} mēno nuomare, pasidys nē la, ku-
nos galėjome švėit it atakiniū jež dat-
pai sušarkyti padėty ledeje apsakymėty
Lemartis ^{mažai} bus švėit vėntreiči nau
vėntreiči (^{vėntreiči} švėit vėntreiči)

dėti tokia kaina, kad knygelės etc. platintų, kad jos būtų inperkamos, kad pats leidėjas neprikištų, bet šį-tą ir pelnytų; reikės, žinoma, pasirūpinti ir tuo, kad laikraščiai nerėktų. Čia, į šią dalyką, autorė, kiek žinau, pati nesikiš. Knygelių kaina galėtų būti nevienoda — ne visos knygelės bus vienodos didumo. Kainą leidėjas dės knygelėms apskaitęs visas išlaidas etc. Spaustuvei bus duotas formatas, bus pasakyta kaip tankios eilutės etc., bus išsirinktas poperis, pasakyta kiek egzempliorių bus spauzdinama; leidėjas žinos, kiek jam pačiam kas kaštuoja, ir visa tat žinodamas padės pats kainą. Kol sunku visa suskaičyti turint vien nemaža rankraščių (nevienodai rašytų), gal ir nereikėtų prenumeratos skelbti: reikėtų tiktai leisti po viena — kitos knygelės ir spauzrinti drauge tam tikras skaičius lakštų¹⁶ pilnam rinkiniui (vienam ar dviem tomam). Visą rankraštį aš galėčiau atsivežti, galėtum pasišaukti spaustuvininką ir imtume sąskaitoti. . . Bet šitas dalykas, ar šiaip ar taip, yra paties leidėjo darbas.

Kad aš turėčiau 1200—1500 rb. palaidų pinigų, aš pats leisčiau Žemaitės darbus. Čia, man rodos, rizikos nėra.

Del honoraro man (jei Tau tasai dalykas būtų neaiškus. . .) prašyčiau galvos nesukti: aš sutiksiu **dalį pelno**, gal ir nedidelę, ir gauti ją tiktai visamkam paaiškėjus — kai bus patenkinta autorė, išmokėta spaustuve ir t. t. Kad būtų toji dalis didelė, to nereikalausiu ir tuo neužsipuočiu. Jei norėtum, kad mano honoraras būtų jau dabar griežtai nuspręstas — tiksliai apribotas,— sutinku; man tas honoraras galima¹⁷ būtų išmokėti jau gavus atgal leidėjui visas išlaidas, kurios bus į tą spaudimą indėtos.

Rankraštis visas tebeguli pas autorę. Jei norėtum, paprašysiu, kad ji Tau atsiųstų. Kai pažįsi visą tą rankraštį, galėsiu pas Tave atvažiuoti ir pasikalbėti. Galėčiau tą rankraštį ir pats atsiėmęs iš jos atvežti.

Tiek tuo tarpu —

Gardinas
1912. IX. 30

Tavo Jonas

5000—6000

NB. **Knygelių** norima spauzrinti daug

1000—1200—1500

(„žmonėms“), **rinkinys** būtų skiriamas tiligentams (jo būtų mažiaus). J.J.

Laiškai J. Tumui-Vaižgantui

1913. I. 9

(7)

F 545

Mylimasis! Tamstos laišką, pilną užuojautos, gavau — dėkui. Čaila žmogaus! Kad ne Tamstos laiškas, neiškęščiau neatsakęs ir dabar į jo straipsnį, patekusį į „Draugijos“ N-rį dvyliktąjį¹⁸. Dabar, tur būt, iškęsiu;

¹⁶ Išbraukta: egzempliorių.

¹⁷ Išbraukta: reikėtų.

¹⁸ Čia vėl turimas galvoje A. Jakštas-Dambrauskas, kuris 1913 m. „Draugijos“ žurnalo puslapiuose visaip peikė J. Jablonskio teiktąjį terminą *rašomoji kalba* (plg. 3 išnašą).

jei atsakysiu, tai labai ramiai. Tarp ko kita, jis man prikiša, kad aš nenustygstąs, vis svyruliuojąs, vis ką nauja prasimanąs. Jis tik pamiršta, kad ir Jaunius ir Būga daug kartų yra mainę savo „taisykles“; ir jis pats dabar (N 12) tepradedą rašyti „rašytinė kalba“ (pirmiaus jis sakydavo kitaip). A. propos, rašytinė kalba yra „kalba (pa)rašyta (plg. „megztinės“ = pirštinės, *siūtini i — kaltiniai batai*. . .)“; kas kita yra „rašomoji kalba“ (plg. „rašomoji mašina, kuliamoji mašina, mirštamoji liga“; sakyti „rašytine, kultinė mašina, mirtinė liga“ nereikėtų). Sakydami „skaitytinės mišios“ sekame vien „msza czytana“ (bažnytinė kalba rašomajai kalbai mažiausia duoda). Kad Sveikas nori, nieko nebeatsakinėsiu jam. . . Norėčiau betgi žinoti, kodėl jis ypačiai prieš mane šiaušias. . . Su juo ir kiti kalbūninkai nesutinka, bet su jais „Draugijoje“ kitaip kalbama. Ateina į galvą vienas mažmožis: Kriaušaičio gramatikos kritiką pirmąją jis parašė¹⁹ („Dirvoje“) dar gramatikai tai nepasirodžius! . . .

Šiomet neiškėsiu, tur būt, neišbaręs kun. Skvirecko: jo „Šventasis Raštas“ man baisiai nepatinka. . . yra tiesiog nedovanotinų jo paties apsileidimų ir paklaidų.

Per kalėdas mačiausi su Būga. Nutarėva vasarą* vieną mėnesį pas Tamstą gyventi (Tamstos kviečiamas, sutikau) ir²⁰ rašyti du vadovėliu — rašybos (Būga) ir etimologijos (aš). Taip galima bus padaryti, vienok, tik tuomet, jei Būga neišvažiuos į užsienius. Mudviem reikėtų ir vieno arba dviejų raštininkų (scribae): mudu tik diktuočiau arba juodraščius rašytuva, raštininkas mudviejų rašinius grynai surašintų. . . Kauno gub. yra keli mokytojai, mano mokiniai (Panevežys); žinau, kad tie mokytojai (1—2) mielai sutiktų su mumis pasidaruoti ir būtų dar dėkingi. . . Taigi, jei atvažiuosim (pareis dabar nuo Būgos), tai atvažiuosim keliese (**trise** ar keturiese). Būga sako, kad vietos Laižuvoje esą daug. Visa tikrai žinosiu apie vasario pabaigą, tada ir pasikalbėsime aiškiaus. Ar neišsigąstum Tamsta trijų — keturių žmonių? „Garnyje“ mažmožis tėra, del kurio nerverta nei pykti nei barties. . .

Tiek tuo tarpu.

Tamstos *Jablonskis*

PS. Mažmožis apie mano namus. Pati šešta (aš jau visai pasenau), Kestantinas Maskvoje (juristas), Onytė baigė pernai gimnaziją, dabar nori iš vyrų gimnazijos atestatą gauti ir važiuoti į medicinos institutą; Julytė šeštoje klasėje, Vytutis — ketvirtoje, Jonas (eina septintus metus) namie švaistosi. Ir nuo visų jų Tamstai labas dienas, gražiausius linkėjimus siunčiu.

J.J.

(8)

F 545

Gerbiamasis! Aš, gal Tamsta žinai, tikrai esu nesveikas. . . vos bepaeinu. Aną dieną buvau nuvažiavęs į Vilnių pasikalbėti su dr. Krainskiu (nervų ligų specialistu) apie vasarą. Mane išegzaminavęs, patarė į Drus-

¹⁹ Išbraukta: dar.

²⁰ Išbraukta: dirbti.

kininkus važiuoti ir gydyties; sveikas aš nebūsiąs, bet galėsiąs pastiprėti — tenai. Klausiau, ar nerasčiau tos pat sveikatos Laižuvoje. . . atsakė, kad šią vasarą geriau būsią Druskininkuose gyventi: reikiąs maudyties, elektrizuojamam būti, tam tikra gimnastika daryti etc. . .

Taigi. . . širdingai dėkui Tamstai už norą mane priglausti šią vasarą, bet aš tuo gražiu Tamstos noru pasinaudoti negalėsiu. Iš Druskininkų, vasaros gale, pasirūpįsiu, sustiprėjęs, atlankyti ir Tamstą Laižuvoje, jei tik būsi tuomet namie.

Šią vasarą apie Viekšnius gyvęs Mašiotas²¹ ir, tur būt, Čiurlionienė²². Ir M-tą senai bėsu matęs. . .

Dar kartą dėkui!

Viso gero!

Geg. 13 d. 1913 m.

Jablonskis

Mano pati viso gero Tamstai linki. Ji gyvęs vasarą apie Biržus (pas M. Ičą).

(9)²³

E 362

Kun. Juozui Tumui

„Tautos“ redaktoriui.

(ne laikraščiui).

Gerbiamasis! Sveikas „Tautoje“ (N 29) kalbi apie trijų Vyrų sukaktis²⁴. Jei imama kalbėti apie senius darbininkus, tad neiškenčiu ir aš netaręs savo žodelio.

Siemet, kiek žinau, sueina 60 metų ir labai nepaprastam, labai didžiam mūsų darbo žmogui — Pov. Matulioniui²⁵. Šis vyras, kad būtų galėjęs dirbti krūvoje su kitais, būtų be galo daug nudirbęs savo energija ir nepaprastu savo darbštumu. Ir šiaip didžiai žymus jis yra mūsų naujosios pradžios ūgyje. Savo biografija ar autobiografija jis daug ką galėtų pasakyti tolesniosioms mūsų kartoms. Jis yra antrasis mūsų kun. Katelė²⁶. Patirkite, kada jis gimęs ir, kiek galėdami, jį tam tikrai pažymėkite. Jis bus jau sukakęs 60 metų.

²¹ Čia, be abejo, turimas galvoje Pranas Mašiotas (1863—1940) — rašytojas ir pedagogas, populiarių vaikų literatūros knygelių ir fizikos bei matematikos vadovėlių autorius.

²² Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė (1886—1958) — rašytoja, dramaturgė.

²³ Laiškas, išskyrus paskuti uosius tris sakinius, įspraustus paraštėse, ir parašą, rašytas ne J. Jablonskio ranka. Sprendžiant iš turinio, rašytas, tur būt, 1920 m.

²⁴ Čia kalbama apie niekieno nepasirašytą, matyt, redakcijos vardu skelbtą straipsnelį „Mūsų vyrų sukaktys“, išspausdintą nacionalistinės krypties laikraštyje „Tautoje“ 1920 m. liepos 14 d. (Nr. 29), kuriame trumpai paminimos T. F. Žilinsko, J. Jablonskio ir A. Dambausko sukaktys.

²⁵ Povilas Matulionis (1860—1932) — miškininkas, jaunystėje rašęs demokratinio pobūdžio eilėraščius, poemas, pjeses (plačiau apie jį žr. Lietuvos literatūros istorija, t. II, Vilnius, 1958, p. 131—132).

²⁶ Jonas Katelė (1831—1908) — XIX amžiaus antrosios pusės rašytojas, bene pirmasis išaukštines lietuvių liaudies dainiaus A. Strazdo kūrybą (straipsnyje, išspausdintame 1877 m. lenkų žurnale „Tygodnik Powszechny“, Nr. 30).

Esu visada dangstęsis įvairiausiai slapyvardžiais (del įvairiausių priešasčių). Kad turėčiau „Aušrą“, „Šviesą“, „Varpą“ ir Vilniaus meto laikraščius, galėčiau pašisakyti dabar ir ką kada skelbęs ar rašęs. Esu buvęs, šiaip ar taip, nepatvarus, mažos energijos žmogus. Kai kas man šį tą prikiša raštuose, bet taip daro dažnai klaidingai. Kai ką Sveikas ir man kitados (Mintaujoj) prikišdavai klaidingai; vienas rašytojas Vilniaus laikais, kartą buvo net K. Obelaičiu²⁷ pasirašęs,— galėjo tūlas pamanyti, kad ten mano kas rašoma. Visa mano ir prel. A. Dambrausko fizionomija išeitų aikštėn tik tuomet, jei mudu po spausdintais kitados rašteliais ir raštais pasirašytuva dabar tikraisiais savo vardais. Esu ir visai menkas buvęs žmogus, daug tingėjęs, todėl prašyčiau daug manęs neskambinti, juo labiau, kad gali paskui imt „Draugija“, ko taip nenoriu, mane „šlovinti“.

„Tautoje“, kalbant apie tuos tris vyrus, pasakyta: „Galima su juo (Jablonskiu) nesutikti, ginčytis, net pyktis; tik negalima nepripažinti jo nuopelnų“. Apie kokias ten mano nuomones, išreikštas raštu, yra kalbama? Kodel tie redakcijos žodžiai pasakyti tiktai apie Jablonskį, kodel to neparašo redakcija, kalbėdama apie prel. Dambrauską? Ką čia turi reikšti tų dviejų žmonių skyrimas, kalbant apie skaitytojų sutikimą ar nesutikimą su Jablonskiu, su išreikštomis raštu jo nuomonėmis? Skirtingų nuomonių yra daug išreiškęs, rodosi, ypačiai kas kitas (ne Jablonskis) apie įvairius abejojamus dalykus. Čia negaliu būti visai bešalis žmogus, bet tame redakcijos pasakyme, apie kurį čia kalbu, man rodosi, ir kiti pamatys tą pat, ką matau aš. Tiek tuo tarpu; kalbėdami apie mane, būkit atsargesni.

Siunčiu „Tautai“ kelias recenzijas. Po jomis pasirašyti negaliu (aš pats jose figuruočiau). Jei sutinkate su jų turiniu, spausdinkite. Galite jas trumpinti, didinti ar kaip kitaip nusakyti. Darykite, kaip tinkami. Jei kam rūpėtų, apsiimu atvirai, visai tiesiai, sąžiningai pasakyti, kurie straipsniai yra išėję iš manęs. Nieko neslėpsiu. Jų palyginti maža yra buvę. Esu gimęs gruodžio m. 30 (ne 31) d.

Liepos m. 15 d.

J. Jablonskis

(10)²⁸

E 362

Kun. J. Tumui

Gerbiamasis! Gavau iš Šiaulių Odisėjos originalą, jos graikiškąjį tekstą. Ralio vertimas²⁹, kur abejojamos vietos, lengva dabar sulyginti, kad tik būtų tam laiko šiuo metu.

²⁷ K. Obelaitis — vienas iš J. Jablonskio slapyvardžių, kuriuo jis pasirašinėjo kai kuriuos savo kalbinius straipsnius, skelbiamus XIX a. pabaigos—XX a. pradžios lietuvių periodinėje spaudoje.

²⁸ Laiškas, išskyrus parašą ir datą, rašytas ne J. Jablonskio ranka. Turint galvoje tai, kad J. Ralio „Odisėjos“ vertimas, apie kurį čia kalbama, buvo išleistas 1921 m., reikia manyti, kad šis laiškas rašytas 1920 m.

²⁹ Jeronimo Ralio (1876—1921) „Odisėjos“ vertimas į lietuvių kalbą buvo išleistas Kaune 1921 m. (pirmas leidimas).

Spausdinama Prūsiose antroji dalis „Vargo mokyklos“ Reikia jai tam tikrų poezijų — tokių dalykų, kuriuos noromis skaitys su mokiniais mokytojai ir jais grožėsis III arba IV klasėse. Atsiminiau Ralio „Odisejos“ vertimą. Norėčiau kelias dešimtis eilių paimti iš jos į tą chrestomatiją. Turiu galvoje šiuo tarpu IX giesmę. Jei rankraštis yra Tamstos žinioje, ar negalėtum jį Tamsta paskolinti kelioms dienoms (IX giesmę)? Jei įnešiu kiek pataisų į vertimą, tu pataisų projektą atsiųsiu ir Tamstai.

Rugs. 22 d.

J. Jablonskis

Laiškai bei atvirukai A. Rucevičiui

(11)

E 362

Gerbiamasis! A—B (žodyną) ir gramatiką (rankraštį) gavau³⁰; poryt išsiųsiu atgal ir laišku atsakysiu.

Šiuo tarpu tiek tepasakau: darbas niekam netikęs — nei mokyklos reikalams nei praktikai, naudos iš jo niekam nebus ir leidėjas juo tik gėdą sau ir mūsų spaudai padarytų. Tos rūšies darbų reikia, bet jie atliekami kitaip.

Veližas, 22 d.
[1914.XII.22]

Tiek tuo tarpu

J. Jablonskis

Въ г. Вильно
I Пономарскій, № 17, кв. 10
Г-ну А. Рuceвичу.

(12)

E 362

Gerbiamasis! Šiandie išsiunčiau rankraščius ir lojojama laišką (tikiuosi, kad Sveikas būsi jį gavęs). V i s o rankraščio, žinoma, neskaiciau. Kad nebūtum sakęs, kieno tas „darbas“, man nė į galvą neateitų, kad jį yra mokytojas³¹ parašęs. Būčiau taręs, kad čia tik sukčiaus kokio, pinigų vilotojo ir tuščios, gal būt, garbės ieškotojo darbas. Toks darbas eiti į žmones negali, jį iškritikuoti ir išbarti teprivalo visokia spauda. Paties autoriaus aš nepažįstu, jo darbą tematau. Prašyčiau ir Zavadskį perspėti, kad tokio kamašo nepirktų: gaila žmogaus (leidėjo). Gražių šventųjų kalėdų jums visiems.

[Veližas, 1914.XII.23]

Jablonskis

Въ г. Вильно
I Пономарскій, № 17, кв. 10
Г-ну А. Рuceвичу.

³⁰ Kaip matyti iš Antano Rucevičiaus lydraščio, pridėto prie J. Jablonskio laišku (lydraštis rašytas šių laišku atidavimo Kauno Vaižganto muziejui proga ir pažymėtas 1938.III.19 data), čia ir kitur kalbama apie M. Š. (Mato Šalčiaus) rankraščius — rusiškai parašytą lietuvių kalbos vadovėlį ir didokus kirčiuotus rusų-lietuvių ir lietuvių-rusų kalbų žodynus. Pats A. Rucevičius sakosi tuomet truputį vertėsis knygų leidimu. Tad, gavęs tuos rankraščius ir nežinodamas, ko jie verti, kreipėsis į lietuvių kalbos žinovą J. Jablonskį, kad šis pasakytų apie juos savo nuomonę. Į tą kreipimąsi J. Jablonskis ir atsakęs trim čia skelbiamais laiškais.

³¹ Žodis *mokytojs* buvo išskirtas kabutėmis, bet paskui tos kabutės nubrauktos.

Gerbiamasis! Del gražinamų rankraščių štai ką pranešu:

1) Žodynas pilnas klaidų, netikslumų. Iš jo niekas nieko nepasimokys. Imu pirmąjį puslapį. „Августѣйшій“ ne „augščiausiasis (v-sis)“, „авось“ ne „galėt“, „адвокатъ“ ne „teisinininkas“, агентъ ne „siuntinỹs, įgaliõtinis“, адресъ ne „antrašas“ (antrašas = надпись), акула ne „gyklis“ (= gyklỹs), акушеръ ne „pribuvėjas“ (= priėmėjas, akušeris), акцизъ ne „muitas, ančdėlis“, ir t. t. Vertimas tokių atskirųjų žodžių, kaip antai: абрикосъ. августѣйшій, агать, адъютантъ (palydovas?), азбестъ, айва, акация (= žirnamedis, vikmedis), акриды, алебарда, актеръ. . . nieko niekam neduoda. Be to, kiekvienoje eilutėje pilna klaidų prieš akcentus. Reikėjo rašyti: kartūomenė, brangūs (gūsis) akmenėlis, siuntinỹs (posылка, ne „агентъ“), āgentas, advokātas, admirõlas, ādresas, prāgaras, palydõvas, elementõrius, abėcėlė, garnỹs, ryklỹs, vaidintojas, āktas. . . Apie akcentus autorius jokio išmanymo neturi. Gramatikoje jis rašo: *dañgus* (p. 13), *gaidỹs* (p. 20), *vāikai, vaikāis, vaikuose, gaidžiuose, velniuõse, velniāi, velnias* (p. 20). . . Reikėjo parašyti: dangūs, gaidỹs, vaikai (vocat.), vaikaĩs, vaikuosė, -kuõs, gaidžiuosė, velniuosė, velniāi, vėlnias. . . Neturėdamas supratimo apie akcentus, kam jis apie tuos dalykus kalba?!

2. Ten, kur jis kalba apie tarmes, tiesiog meluoja: kupiškėnai niekas nesako orklis (p. 10), žemė (= žemė) niekas niekur netaria „же^{ме}ме^м“ (p. 12), lova — „льова“ (lietuvių o yra õ), p. 14. . . Kalba jis apie Fortunatovą, Volterį, Brungmaną (= Brugm. . .), Jaunių (p. 4), apie jų kalbos skaidymą į tarmes, apie jų akcentuaciją, bet nušneka, kaip pusgalvis, šarlataną, nieko nesuprasdamas, ko jie nori, ką jie sako. Aš matau tik autoriaus norėjimą pasipelnyti, leidėją prigauti, niekam naudos savo darbu nedarant. Kad jis išleistų savo rašinį savais pinigais ir pasirašytų, jį leidzdamas, savo vardą ir pavardę,— tuokart tesuprasčiau, kad šarlatanauti yra negeras, biau rus darbas! Patarkit jam savo pinigais, savo tikrąją pavardę tą darbą spaudinti.— psl. 19 autorius kalba apie liet. kalbos „кр. грамматика“, bet kaip? Jis sako: vỹrų lỹties (= vỹrų lytiės), vỹras (= vỹras), vėplā (= vėpla), priešgina (= priešgina). . . psl. 20 rašo, kad linksniavimų esą dabar daug (5), bet pirmiaus buvę tik t r y s („раньше были три“). Taigi išeina, kad mūsų linksniavimų skaičius augęs (nors kitose kalbose jų skaičius eina vis mažyn)! Biau ru!

Mūsų mokykloms, Panevėžio mokytojų seminarijai reikalingas ir liet. k. vadovėlis, bet ne toks, kaip šis. Reikėtų išleisti vadovėlis, labai panašus į tuos vokiečių kalbos vadovėlius, kurie **dabar** vartojami rusų gimnazijose, kur mokiniai mokos „по натуральному, наглядному методу“. Autoriui patarčiau **tikrai** pasimokyti savos kalbos ir **gerai pažinti** tuos vokiečių kalbos vadovėlius, kurie gali jam pavyzdį atstoti (žr. „Lehrbuch der deutschen Sprache“— часть I Глезеръ и Пецоольдъ. . .), ir tada tėrašyti ką mūsų mokyklų reikalui. . . Prašyčiau ir kitiems leidėjams pranešti, kad pasisaugotų.

Jūsų J. Jablonskis

³² Laiško rašymo data nepažymėta. Sprendžiant iš kitų laišku, šis, tur būt, rašytas iš Veližo 1914 m.

Mitawa, d. $\frac{2-14}{1}$ 92 r.Szanowny i laskawy Panie
Dobrodziej!

Wielce jestem wdzięczny Łaskawemu Panu za udzielenie mi, za pośrednictwem p. Sylwestrowicza, Jego książek, traktujących o rzeczy, która mnie, jako początkującego filologa i litwina, tak obchodzi! Z „Bibl. lit., II“ dowiedziałem się nieco o moich książkach z lat 1600, 1653 i 1701. Mianowicie z pracy p. Stańkiewicza między innymi powziąłem wiadomość o tytułach tych książek, o ich autorach i o roku, w którym one wyszły z druku, gdyż moje raritates, znalezione w chatach litewskich, są bardzo uszkodzone, szczególnie dwie pierwsze książki. To, com przypisał i poprawił na stron. 46—48, wzięto wprost z mojej książki, wydanej w 1653 r.

Język katechizmu, w wydaniu p. Bystronia³³⁾, widocznie, wschodnio-litewski, naszych Dzuków (Džūkai), których — niestety, bardzo mało znam. Wyrazy „paukszczinimas“ (=pauksztinimas, sz+t' =szcz), „antaras“, „vntaras“ (= antras, ze znanem u Rosyan полнотрациемъ) i niektóre inne, jako też morfologia katechizmu każą się domyślać, że język katechizmu był językiem gub. Wileńskiej, mniej więcej z okolic dzisiejszych Olkienik. Przynajmniej „Lewentorius Łankiszko-Lietuviszkas diel Wejku Olkiniku Parapijos surinktas piar Plebonu tos Parapijos K. F. W., Wilniuje, 1862“, napisany w narzeczu Olkienickim ma wyrazy: antaras, owkszczibies (=auksztibès), sugriszcz (=infin. sugrįszti, √ ž̄) i formy językowe mniej więcej te same, tylko rozumie się nowsze. — Brak mi bliższej znajomości narzeczy Dzuków nie pozwala detaliczniej określić miejsce urodzenia języka omawianego katechizmu. —

Ze wszech miar cenna praca p. Bystronia była zapewne omówioną przez kompetentnych lingwistów w czasopismach, poświęconych językoznawstwu porównawczemu. To, co mógł bym o pracy tej powiedzieć, byłoby pewno rzeczą opóźnioną i zbyteczną, powtórzeniem tego, co wszystkim i Panu dawno wiadomą (Ja znam tylko recenzją prof. Brücknera w Arch. für Slawische Philol). Zatem niechąc nudzić Szanownego Pana, poprzestanę na kilku uwagach.

str. 30. Iemus kielu **wieszu** praskint = kelią wieszą, wieszkelį (gościniec, szeroka droga), nie zaś, jak chce p. Bystroń, **wiesz**a (subst.?) = ścieżka.

str. 32. atsizadeiau. wisu **pampu** io. Pampa „wyniosłość, pycha“ jest wprost „pompa“ (z całą pompą).

Wyrazy **paddingibe** („prawda?“), **reykibe** (potszeba) są niemożliwe w lit. języku, zatem kute, zrobione: suffiks **-ybè** możebny jest tylko od tematów przmiotników (senas — senybè, didis — didybè, geras — gerybè). **Paddingibè** (=padengybè od pa-dengti) w katechizmie oznacza „tajemnica“, kas pa-dengta arba uždengta nū müsų. **Łaymibe** (łaska), **łaymiste**

³³⁾ Cia kalbama apie 1890 m. antrąkart Jono Bistronio išleista anoniminį 1605 m. rytiečių katekizmą.

(szczęście), sądzę, także nieludowe są wyrazy, przynajmniej w podanych znaczeniach. —

str. 46. **Nuplātus** irā (bażniczia)... **nuplatus** (imięśłów) od czasownika *nuplasti, *nuplataū. P. Bystroń pisze w słowniku „nūplatus, -i (adj.)=rozszerzony, rozpowszechniony“; w takim razie byłoby w katechizmie nuplati ira (bażniczia)...

str. 56. Dala nuog Angelo **pražasta**... **Pražasta** od czasownika *pražasti, *-žandu, *-žadaū=prākalbu, prātariu (cnf. žadas=mowa, buvo jau be žado). Zatem pražastas (imięśłów)=wymówiony, przemówiony, nie zaś „przyrzeczony, zwiastowany“, jak u p. B.

Min(ime) nie od miñti (od którego menū, mēname), lecz od **minēti**.

str. 65. **Žalkeius** nie od žalkejas (wąż), lecz od **žalkt̄ys** (=žalt̄ys). Žalkeius jest omyłką drukarską, zamiast žalkčius=žalkčus, žalkčius. Na str. 73 **trokszawimas** także błąd, zamiast trozkawymas ($\sqrt{\text{trošk-}}$).

Alieydienā, -os (w słown.)=alei — diena (każdy dzień, co dzień), Cnf. **alei** — **vėnas** (unus quis que)=kożnas vėnas, kiek — vėnas, kurs vėnas. (unus uis ue)

Erte (w słown.)=ar tai (czy to): dwa wyrazy (er̄te).

Kończąc na tych drobiazgach, jeszcze raz dziękuję Łaskawemu Panu, polecając się Jego upszejmości i pamięci.

Z szacunkiem i poważaniem zostaje sługa

Jan Jabłoński

Adres: Г. Митава, учитель гимназии, Ив. Ос. Яблонский.
